

REPUBLIKA SLOVENIJA
USTAVNO SODIŠČE

Številka: Up-365/05-16

Datum: 6. 7. 2006

O D L O Č B A

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi A. A. iz Ž. na seji dne 6. julija 2006

odločilo:

Sklep Višjega sodišča v Kopru št. I Cp 1197/2004 z dne 9. 2. 2005 se razveljavi in se zadeva vrne Višjemu sodišču v Kopru v novo odločanje, pri čemer se zadeva dodeli drugemu senatu.

Obrazložitev

A.

1. V zemljiškoknjižnem postopku je pritožnik (tedaj predlagatelj) predlagal, naj sodišče opravi izbris izbrisa zaznambe prepovedi odtujitve in obremenitve pri vl. št. 438 in 792 k. o. Z., izbris vknjižbe lastninske pravice pri posameznih parcelah, vpisanih pri obeh vložkih, ter izbris vknjižbe maksimalne hipoteke, vpisane v vl. št. 609 k. o. Z. Sodišče prve stopnje je zemljiškoknjižni predlog zavrnilo in odločilo, da se pri vl. št. 438, 609 in 792 k. o. Z. zaznamuje zavrnitev predloga. Svojo odločitev je oprlo na stališče, da Zakon o zemljiški knjigi (Uradni list RS, št. 33/95 in nasl. – ZZK) ne pozna vpisov, kakršne je predlagal pritožnik. Zoper prvostopenjski sklep je pritožnik vložil pritožbo, ki jo je Višje sodišče zavrnilo in potrdilo sklep sodišča prve stopnje. Obenem je odredilo izbris zaznambe zavrnitve predloga in vložene pritožbe. Višje sodišče je pritožnika tudi kaznovalo zaradi žalitve sodišča, in sicer z denarno kaznijo v znesku 200.000 SIT.

2. Pritožnik v ustavni pritožbi zatrjuje kršitev načela enakosti pred zakonom (drugi odstavek 14. člena Ustave) in pravice do enakega varstva pravic (22. člen Ustave). Poudarja, da je v pritožbi zoper prvostopenjski sklep zahteval izločitev ene od sodnic Višjega sodišča, vendar o njegovem predlogu ni bilo odločeno. Opozarja, da je pri izdaji izpodbijanega sklepa sodelovala prav sodnica, katere izločitev je predlagal, ne da bi bil predhodno izdan sklep predsednika sodišča o zavrnitvi predloga za njeno izločitev. Pritožnik nato pojasnjuje, kako je bila omenjena sodnica "vpletena" v njegovo zadevo. Izraža tudi nestrinjanje z vsebino izpodbijane sodne odločbe in navaja domnevne nepravilnosti, ki naj bi se zgodile v postopku na prvi stopnji. Predlaga, naj Ustavno sodišče razveljavi izpodbijani sklep in zadevo vrne Višjemu sodišču v novo odločanje.

3. Senat Ustavnega sodišča je s sklepom št. Up-365/03 z dne 23. 2. 2006 ustavno pritožbo sprejel v obravnavo. V skladu s 56. členom Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 15/94 – v nadaljevanju ZUstS) je bila ustavna pritožba poslana Višjemu sodišču v Kopru, ki je nanjo odgovorilo. V svojem odgovoru višja sodnica, katere izločitev je predlagal pritožnik, navaja, da je bilo o zahtevi za njeno izločitev odločeno naknadno, in sicer je predsednica Višjega sodišča v Kopru s sklepom št. Su 220100/2006 z dne 6. 2. 2006 zahtevo za izločitev zavrnila. Odgovor Višjega sodišča je bil poslan pritožniku, ki je v vlogi z dne 28. 3. 2006 poudaril, da je bilo o njegovi zakonski pravici glede zahteve za izločitev višje sodnice odločeno šele eno leto po pravnomočno zaključenem postopku. Pritožnik je prepričan, da gre za kršitev pravice do nepristranskega sojenja iz prvega odstavka 23. člena Ustave. Opozarja še na to, da mu sklep o zavrnitvi zahteve za izločitev še ni bil vročen, ko pa mu bo, se bo zoper njega pritožil. Po mnenju pritožnika je sklep predsednice Višjega sodišča neveljaven, ker je bil izdan šele potem, ko je bil postopek že pravnomočno končan.

4. Dne 20. 6. 2006 je Višje sodišče v Kopru Ustavnemu sodišču poslalo sklep Vrhovnega sodišča št. Cp 9/2006 z dne 18. 5. 2006, s katerim je bila zavrnjena pritožnikova pritožba zoper sklep o zavrnitvi zahteve za izločitev višje sodnice ter potrjen izpodbijani sklep.

B.

5. Iz pravice do nepristranskega sojenja po prvem odstavku 23. člena Ustave med drugim izhaja zahteva, da sodnik s stranko ali s spornim predmetom ne sme biti povezan tako, da bi to lahko povzročilo ali pa vsaj ustvarilo upravičen dvom, da sodnik v sporu ne more več odločiti objektivno, nepristransko in z izključnim upoštevanjem pravnih kriterijev. Ker so zakonske določbe o izločitvi sodnika neposredno namenjene uresničevanju ustavne pravice do nepristranskega sojenja, lahko na podlagi ustavne pritožbe morebitne kršitve v zvezi s tem presoja tudi Ustavno sodišče (tako npr. odločba št. Up-52/99 z dne 21. 11. 2002, Uradni list RS, št. 105/02 in OdlUS XI, 285). To sicer ne pomeni, da lahko Ustavno sodišče v smislu polne instančne presoje ugotavlja, ali je odločitev sodišča pravilna in zakonita, pač pa lahko v konkretnem primeru ugotavlja, ali je Višje sodišče s tem, ko je izdalo končno odločbo v zadevi, še preden je bilo odločeno o pritožnikovem predlogu za izločitev ene od višjih sodnic, kršilo pritožnikovo pravico iz prvega odstavka 23. člena Ustave.

6. Po stališču Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) sta za obstoj nepristranskosti sojenja odločilna tako subjektivni kriterij, pri katerem gre za ugotavljanje osebnega prepričanja sodnika, ki odloča v konkretnem primeru, kot tudi objektivni kriterij, kjer gre za presojo, ali je sodnik v postopku zagotavljal uresničevanje procesnih jamstev tako, da je izključen vsak upravičen dvom v njegovo nepristranskost.¹ Pri uresničevanju pravice do nepristranskega sojenja ni pomembno zgolj to, da je nepristranskost sojenja dejansko zagotovljena, temveč se mora ta odražati tudi navzven.

¹ Prim. sodba ESČP v zadevi Saraiva de Carvalho proti Portugalski z dne 22. 4. 1994, par. 33: "The Court points out that the existence of impartiality for the purposes of Article 6, paragraph 1 (art. 6–1), must be determined according to a subjective test, that is on the basis of the personal conviction of a particular judge in a given case, and also according to an objective test, that is ascertaining whether the judge offered guarantees sufficient to exclude any legitimate doubt in this respect."

Gre za t. i. videz nepristranskosti sojenja.² Pomembno je torej, da sodišče pri postopanju v konkretni zadevi ustvarja oziroma ohrani videz nepristranskosti. V nasprotnem primeru je lahko ogroženo tako zaupanje javnosti v nepristranskost sodišč nasploh kot tudi zaupanje strank v nepristranskost sojenja v konkretni zadevi.³

7. Eden od najpomembnejših procesnih zakonskih institutov, ki služijo zagotovitvi ustavne pravice do nepristranskega sojenja, je v pravnem postopku institut izločitve sodnika (70. člen Zakona o pravnem postopku, Uradni list RS, št. 26/99 in nasl. – v nadaljevanju ZPP). Razloge, zaradi katerih sodnik ne more sodelovati pri odločanju v konkretnem sporu, je mogoče razvrstiti v dve temeljni skupini: izključitveni razlogi (*iudex inhabilis*) iz 1. do 5. točke 70. člena ZPP in odklonitveni razlogi (*iudex suspectus*) iz 6. točke 70. člena ZPP. Slednji v zakonu niso taksativno naštet, temveč so opredeljeni z generalno klavzulo, tj. če so podane druge okoliščine, ki vzbujajo dvom o sodnikovi nepristranskosti. Stranka mora zahtevati izločitev sodnika takoj, ko izve, da je podan razlog za izločitev, vendar najpozneje do konca obravnave pred pristojnim sodiščem, če ni bilo obravnave, pa do izdaje odločbe (drugi odstavek 72. člena ZPP). Sodnika višjega sodišča lahko stranka izločuje do izdaje pritožbene odločbe, kar v bistvu pomeni do trenutka, ko pošlje sodišče pisni odpravek sodbe stranki.⁴ O zahtevi stranke za izločitev odloča predsednik sodišča. Ko sodnik izve, da se zahteva njegova izločitev, mora takoj prenehati z vsakim nadaljnjim delom v tej zadevi; če gre za izločitev po 6. točki 70. člena ZPP, lahko opravlja nadaljnja dejanja (74. člen ZPP). Če je sodnik izločen iz razloga po 6. točki 70. člena ZPP, pravdna dejanja, ki jih je opravil, odkar je stranka vložila zahtevo za njegovo izločitev iz tega izločitvenega razloga, nimajo pravnega učinka.

8. V konkretnem primeru je pritožnik ob vložitvi pritožbe zoper prvostopenjski sklep zahteval izločitev ene od višjih sodnic. Iz podatkov v spisu je razvidno, da je pri izdaji izpodbijanega sklepa Višjega sodišča sodelovala prav sodnica, katere izločitev je predlagal pritožnik, ne da bi bil predhodno izdan sklep predsednika sodišča o zavrnitvi predloga za njeno izločitev. V odgovoru na ustavno pritožbo je Višje sodišče pojasnilo, da je bil sklep predsednice sodišča o zavrnitvi predloga za izločitev višje sodnice izdan naknadno, in sicer eno leto po izdaji končne odločbe pritožbenega sodišča.

9. Odločitev Ustavnega sodišča v obravnavanem primeru ni odvisna od odgovora na vprašanje, ali je dejansko podan upravičen dvom v nepristranskost sodnice, ki je sodelovala pri izdaji izpodbijanega sklepa Višjega sodišča. Za presojo utemeljenosti ustavne pritožbe je odločilno le, ali je bilo z naknadno zavrnitvijo predloga za izločitev sodnice zadoščeno zahtevam, ki za sodišče izvirajo iz pravice do nepristranskega sojenja iz prvega odstavka 23. člena Ustave. Kot je bilo že poudarjeno, iz ustavne pravice do nepristranskosti sojenja izhaja tudi zahteva, da sodišče pri postopanju v konkretni zadevi ustvarja oziroma ohrani videz nepristranskosti. Slednje lahko sodišče doseže s tem, ko odloči o zahtevi stranke za izločitev sodnika (bodisi tej zahtevi ugodi ali jo zavrne). ZPP sicer res omogoča, da v primeru, ko gre za izločitev po 6. točki 70. člena

² Gre za zahtevo, ki jo najbolje ponazarja anglosaški pravni rek "justice must not only be done, it must be seen to be done". Povzeto po A. Galič: Ustavno civilno procesno pravo, GV Založba, Ljubljana 2004, str. 413.

³ Prim. sodba ESČP v zadevi Coeme in drugi proti Belgiji z dne 22. 6. 2000, par. 121: "In this respect (...) even appearances may be of a certain importance. What is at stake is the confidence which the courts in a democratic society must inspire in the public and above all, as far as criminal proceedings are concerned, in the accused."

⁴ L. Ude v: Pravdni postopek: zakon s komentarjem, 1. knjiga (1. do 150. člen), GV Založba, Ljubljana 2005, str. 308.

ZPP, sodnik, čigar izločitev je predlagana, lahko nadaljuje z opravljanjem pravnih dejanj (74. člen ZPP). Vendar to ne pomeni, da lahko sodnik sodeluje pri izdaji končne odločbe.⁵ Po oceni Ustavnega sodišča je edina ustavno skladna razlaga določbe 74. člena ZPP ta, da mora biti o predlogu stranke za izločitev sodnika odločeno najkasneje do izdaje končne odločbe v konkretni zadevi. V primeru naknadne zavrnitve predloga za izločitev sodnika (tj. po izdaji končne odločbe) je videz nepristranskosti sojenja v tolikšni meri okrnjen, da ga tudi z naknadno odločitvijo o predlogu za izločitev ni mogoče ponovno vzpostaviti. V obravnavani zadevi gre prav za tak primer. Z naknadno odločitvijo o predlogu za izločitev višje sodnice ni (bilo) mogoče zagotoviti videza nepristranskosti sojenja, kar pomeni, da sodišče v konkretnem primeru ni zadostilo zahtevam, ki zanj izhajajo iz ustavne pravice do nepristranskega sojenja.

10. Glede na navedeno Ustavno sodišče ocenjuje, da je bila pritožniku kršena pravica iz prvega odstavka 23. člena Ustave. Zato je Ustavno sodišče v celoti razveljavilo izpodbijani sklep in zadevo vrnilo Višjemu sodišču v novo odločanje. V ponovljenem postopku bo moralo Višje sodišče postopati v skladu z zahtevami, ki izhajajo iz te odločbe. Zlasti bo moralo zagotoviti videz nepristranskosti sojenja, kar bo glede na okoliščine konkretnega primera mogoče doseči le tako, da bo o pritožnikovi pritožbi odločal drug pritožbeni senat.⁶ Zato je Ustavno sodišče ob smiselni uporabi določbe 356. člena ZPP odredilo, da se v ponovljenem postopku zadeva dodeli drugemu senatu.

11. Ker je Ustavno sodišče izpodbijani sklep razveljavilo že zaradi kršitve pravice iz prvega odstavka 23. člena Ustave, se ni spuščalo v presojo drugih zatrjevanih kršitev.

C.

12. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena ZUstS in 6. člena ZUstS v zvezi s 356. členom ZPP v sestavi: predsednik dr. Janez Čebulj ter sodnice in sodniki dr. Zvonko Fišer, Lojze Janko, mag. Marija Krisper Kramberger, Milojka Modrijan, dr. Ciril Ribičič, dr. Mirjam Škrk, Jože Tratnik in dr. Dragica Wedam Lukić. Odločbo je sprejelo soglasno.

Predsednik
dr. Janez Čebulj

Zanj
Podpredsednica
dr. Mirjam Škrk

⁵ Sedanja ureditev ravnanja sodnika potem, ko stranka vloži zahtevo za njegovo izločitev zaradi odklonilnega razloga (tj. obstoja drugih okoliščin, ki vzbujajo dvom o njegovi nepristranskosti), je drugačna v primerjavi z ureditvijo iste situacije v Zakonu o pravnem postopku iz leta 1977 (Uradni list SFRJ, št. 4/77 in nasl. – v nadaljevanju ZPP/77). Po določbi drugega odstavka 72. člena ZPP/77 je sodnik smel do odločitve predsednika sodišča opravljati samo tista dejanja, ki bi jih bilo nevarno odlašati.

⁶ Glej L. Ude: Pravni postopek: zakon s komentarjem, 1. knjiga (1. do 150. člen), GV Založba, Ljubljana 2005, str. 307. Omenjeni avtor v komentarju 71. člena ZPP opozarja, da so v primeru, kadar sodi v zadevi senat, člani senata dolžni upoštevati tudi izločitvene razloge, ki se nanašajo na druge člane senata; gre torej za nekakšno "skupinsko" dolžnost članov senata. Enako tudi S. Triva, M. Dika: Građansko parnično procesno pravo, VII. spremenjena in dopolnjena izdaja, Narodne novine d. d., Zagreb 2004, str. 229.